

УДК 81'255.4:811.161.2:811.111

ПОРІВНЯННЯ В УКРАЇНСЬКОМУ ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ ТА ВАРІАНТИ ЙОГО ВІДТВОРЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ

Оксана Молчко

Львівський національний університет імені Івана Франка
вул. Університетська, 1, Львів, 79000, Україна
e-mail: oksanamol@yahoo.com

Розглянуто питання лексико-граматичних способів вираження порівняння в українсько-англійському зіставленні. Зважаючи на типологічні відмінності, головню, через належність мов до різних мовних типів, лексико-граматичні способи вираження порівняльних відношень із відповідними підтипами виявляють і конвергентні, й дивергентні риси. Деякі структурні типи порівняльних конструкцій української мови можна кваліфікувати як структурно-граматичні реалії. Утім, вони не створюють непереборних перешкод у процесі перекладу й передаються розмаїттям засобів англійської мови.

Ключові слова: порівняльна конструкція, переклад, спосіб вираження порівняльних відношень.

Актуальність вивчення порівняння як предмета перекладознавства зумовлена тим, що в парадигмі сучасної поліфункційної прагматично зорієнтованої лінгвістики важливо з'ясувати, які способи перекладу порівняльних конструкцій найточніше відповідають прагматичним завданням автора тексту, адже саме прагматичну функцію художніх засобів насамперед і повинен відтворити перекладач, що мотивовано актуалізацією найпоширенішої теорії прагматичної еквівалентності. Окрім актуалізації нової прагмалінгвістичної парадигми знань, долучаємо й традиційну, структурно-семантичну, що, як видається, допоможе дійти об'єктивніших висновків.

Порівняння є предметом активного дослідження в сучасному мовознавстві (О. Левченко, Л. М'яснянкiна), хоч, безумовно, традиція його вивчення як структури художнього тексту має витоки в працях класиків мовознавства – О. Потєбні, Ш. Баллі, О. Шахматова, О. Пешковського, Л. Булаховського, В. Домбровського, Б. Томашевського, О. Єсперсена, Р. Якобсона, І. Білодіда та ін. В аспекті перекладознавства, особливості репрезентації порівняння подано в працях Б. Ажнюка, І. Арнольд, Г. Верби, І. Вороновської, В. Гака, І. Гальперіна, Р. Зорівчак, О. Куніна, Л. Ройзензона, В. Сасіної, В. Телії, М. Черемисіної та ін.

Порівняння в дискурсивній практиці митців слова аналізували Л. Голоюх, В. Горпинич, С. Капралова, Г. Пелих, С. Цюра, М. Шапіро та ін.

Мета цієї наукової розвідки – дослідити лексико-граматичні способи вираження поетичного порівняння в українсько-англійському зіставленні як наслідку перекладу. *Об'єктом* дослідження є порівняльна конструкція української та англійської мов, *предметом* – способи відтворення українських конструкцій засобами англійської мови. *Матеріалом* дослідження

слугують фрагменти художніх текстів, репрезентовані українською та англійською мовами та ін.

Загальноприйнятою в лінгвістичній науці є класифікація порівняльних конструкцій обох мов за способом граматичного поєднання елементів у відповідні сполучникові та безсполучникові конструкції. Формально-семантичним критерієм такого поділу є саме спосіб синтаксичного зв'язку в межах кожної конкретної конструкції – безсполучниковий чи сполучниковий. Сполучниковим, розгорненим порівнянням вважаємо конструкцію з лексично вираженими сполучним елементом, суб'єктом (*comparatum*) і об'єктом (*comparandum*); основа порівняння (*tertium comparationis*) може бути, як відомо, експліцитною чи імпліцитною. Такі конструкції в обох мовах належать до найпоширеніших.

Безсполучникове, згорнене порівнянням – це конструкція з лексично вираженими суб'єктом, об'єктом та основою порівняння (експліцитною чи імпліцитною). Відсутність сполучного елемента як синтаксичного показника уподібнення компенсується специфічною граматичною формою об'єкта порівняння, що вказує на порівняльні зв'язки в межах конструкції. У кожній із зіставлюваних мов така порівняльна конструкція має специфічні способи вираження, мотивовані належністю мов до різних мовних типів (синтаксичний – аналітичний). Крім того, актуалізуються відповідні семантичні особливості лексем, залучених до порівняння.

На відміну від сполучникового типу порівняльних конструкцій, безсполучникові конструкції зустрічаються в обох мовах рідше.

Лексико-граматичний спосіб вираження порівняльних зв'язків охоплює підгрупи, в яких об'єкт порівняння виражений: 1) орудним відмінком іменника, 2) родовим відмінком іменника чи родовим відмінком іменника із змінним керуванням (метафора-порівняння), 3) прикладкою, 4) прислівниковою структурою з *по-*, 5) прикметниковою / прислівниковою структурою у формі вищого ступеня порівняння, 6) прикметниковою / прислівниковою / дієприслівниковою / дієслівною конструкцією у функції сполучного елемента конструкції із спільним семантичним компонентом (інваріантом) *виявляти подібність*.

Зазначені способи вираження порівнянь не зафіксовані в мовознавчих і літературознавчих працях та лексикографічних джерелах як єдина уніфікована система, але її елементи описані в дослідженнях О. Волоха, І. Гальперіна, В. Домбровського, А. Коваль, Б. Кулика, І. Кучеренка, О. Мороховського, Б. Томашевського, Т. Туліної, М. Черемисіної, М. Шапіро та ін.

Спосіб вираження порівняльних зв'язків **орудним порівняльним** розглянуто в працях В. Домбровського, І. Кучеренка, Є. Павленка, Б. Томашевського, Т. Туліної, М. Черемисіної, К. Черкасової М. Шапіро та ін. Така структура формується поєднанням лексико-граматичного значення трьох членів порівняльної конструкції: суб'єкта (С), експліцитно вираженого іменником / займенником у називному відмінку, дієслівної основи (Д) та об'єкта (О) порівняння в орудному відмінку: СнДОор (з можливою інверсією компонентів), напр., “...*дзвін ножем пройшов у серце*” [4, т. 2, с. 252]; “*Дев'ять таких бочок, повних вина, повипинали боки і розляглися пишною підковою попід стінами*” [4, т. 1, с. 263].

Флексія об'єкта порівняння імпліцитно виражає значення порівняння, яке можна безпомилково визначити із значень решти компонентів: *дзвін пройшов у серце, як ніж; бочки розляглися, як пишна підкова*. Ця конструкція має певне лексичне обмеження: синтаксичної форми орудного відмінка набувають іменники, що позначають предмети конкретної семантики. “Такий орудний прийнято вважати придієслівним, на відміну від приіменникового, однак, на рівні семантичного узгодження виявляється подвійний зв'язок як із дієсловом, так і з іменником, що називає вихідний предмет” [12, с. 58]. Субстантивне словосполучення з

орудним порівняльним приіменниковим виявляє семантичну залежність лише від іменника – суб’єкта порівняння: **брови дугою, борода віником**. Отже, синтаксичною функцією об’єкта порівняння (*дугою, віником*) є функція означення до іменника – суб’єкта порівняння, а синтаксичною функцією придієслівного суб’єкта порівняння є функція обставини (означення) способу дії до дієслова. Цю конструкцію, як і попередню, легко трансформувати в розгорнену порівняльну: *брови, як дуга; борода, як віник*. Цю залежність зобразимо у вигляді формули: **СнОор**.

І. Кучеренко зауважує: “... щодо значення орудного порівняльного в мовознавстві відомі різні, часом суперечливі думки” [5, с. 46–47]. Актуалізуючи міркування О. Потєбні, названий учений наголошує, що О. Потєбня називає “орудний порівняльний” епітетом до дієслова [9, с. 215–216], тобто він номінує його виразником дієслівної ознаки. В іншій праці О. Потєбня називає орудний порівняльний обставиною [10, с. 469], оскільки форма орудного відмінка в таких випадках утрачає своє іменникове значення і переходить до розряду слів прислівникового значення. І. Білодід називає його атрибутом предиката [11, с. 49–50]. На думку цього автора, означальне значення орудного порівняльного заслуговує на схвалення й підтверджується тим, що він власне й виражає.

І. Кучеренко також наголошує, що “... член речення, який є виразником способу дії, взагалі має не обставинне, а своєрідне означальне значення (виражає ознаку ознаки); це ж стосується і значення порівняння, вираженого формою орудного відмінка, що виражає спосіб дії. Придієслівний орудний порівняльний означає не іменник, хоч логічно з ним пов’язаний, а дієслово, тобто не виразника предмета, а виразника ознаки предмета” [5, с. 47]. Дослідник наголошує: “... оскільки орудний порівняльний виражає спосіб дії (ознаку ознаки), маючи відношення до іменника – виразника предмета (носія ознаки) не безпосереднє, а опосереднене дієсловом (виразником ознаки предмета), його слід розглядати як опосереднене означення способу дії” [5, с. 47].

Зважаючи на аналітичний характер англійської мови, така структура в ній не може існувати; в порівнянні з українською мовою її можна вважати структурно-граматичною реалією. У перекладі вона передається або розгорненою сполучниковою конструкцією, або описово, порівн.: “... (*the bell*) *it shook the air and pierced the heart like a dagger*” [21, с. 31]; “*There were nine such wine-filled barrels with bulging sides, forming an impressive line along the cellar walls*” [21, с. 129].

Спосіб вираження порівняльних зв’язків **родовим відмінком** іменника трапляється рідко. Уважаємо його маргінальним випадком, оскільки функція означення, репрезентованого родовим відмінком іменника, хоч і в постпозиції, більш характерна для епітетної конструкції. У таких конструкціях суб’єкт порівняння виконує функцію підмета або додатка, прямого чи непрямого, а об’єкт порівняння – функцію означення до нього, порівн.: “*На блідому обличчі застиг вираз наляканого птаха*” [4, т. 2, с. 238]; “...зробила *гримасу ласої кітки*...” [4, т. 3, с. 159]; “*Де тільки з’являлось його обличчя старої баби...*” [4, т. 3, с. 128]; “... *розкішна голова Алі, з обличчям Ганімеда, билась об гостре каміння і спливала кров’ю*” [4, т. 2, с. 163]. Лексичне обмеження стосовно конкретного семантичного наповнення об’єкта порівняння, як бачимо, актуальне й у цьому разі. Таку конструкцію легко трансформувати в розгорнену сполучникову синтаксичну структуру: “*На блідому обличчі застиг вираз, як у наляканого птаха*”. Схематичне зображення має такий вигляд: **Спрямий / непр. відм. з / без прийм. Ород.** де суб’єкт та об’єкт порівняння виражені експліцитно, ад’єктивна основа – імпліцитно.

Такий спосіб репрезентації порівняльних зв'язків під час перекладу не викликає труднощів. Його відтворюють за допомогою присвійного (родового) відмінка іменника ('s, конструкцією з *of*) або описово, трансформуючи українську конструкцію з об'єктом порівняння в постпозиції в конструкцію з об'єктом у препозиції. В обох конструкціях функцію означення до іменника – суб'єкта порівняння – збережено, порівн.: "... *her face set in the expression of a frightened bird*" [21, с. 287], "*Assumed the expression of an eager kitten ...*" [20, с. 34], "*Ali's beautiful head with its Ganimede face beat against the sharp stones ans was steeped in blood*" [21, с. 264].

Мають місце також випадки, коли іменник – об'єкт порівняння – замінено прикметником з подібною семантикою та розширеним поясненням як компенсацією втраченого порівняння. Тоді конструкція вже не містить порівняльного значення, як-от у прикладі: "*Де тільки з'являлось його обличчя старої баби...*" – "*Wherever his shrewish old face, deeply furrowed by the plough of life, appeared ...*" [21, с. 102].

Явище **метафори-порівняння** (вперше цей термін застосував Ю. Левін 1965 р. [6, с. 293]) як окрему семантико-стилістичну структуру докладно схарактеризував В. Григор'єв [3, с. 200]. За способом лексико-граматичного вираження порівняльних зв'язків ця конструкція нагадує порівняння з об'єктом у родовому відмінку. Однак "... субстантивні компоненти генитивної конструкції вступають в особливі відношення один із одним, виражаючи одночасно і злиття нормативної та метафоричної семантики одного з компонентів, і роздільність порівняльної конструкції: "*тарантас кровати*", "*мирный вечера пожар*", "*широкие лысины бессилья*" [3, с. 200]. Основна відмінність між цими конструкціями, одночасно із наявністю "тропеїчної відмінності", метафоричністю, полягає в зміщенні формально-синтаксичного керування у напрямку від об'єкта порівняння в порівняльній конструкції до суб'єкта в порівнянні-метафорі. На прикладі розгорненої сполучникової конструкції "*лица как лепешки*", орудного порівняльного "*лица лепешками*" та порівняння-метафори "*лепешки лиц*" В. Григор'єв демонструє те, що в перших двох випадках об'єкт порівняння міститься в граматично невивідній, керованій позиції, тоді як у порівнянні-метафорі він набуває значно більшої синтаксичної свободи [3, с. 216].

Важливим, на думку названого автора, є й факт некатегоричності самого зіставлення денотатів у порівнянні-метафорі, на тлі якої порівняння із сполучником **як** можуть виглядати набагато прямолінійнішими, менш гнучкими. Т. Туліна [12, с. 60] вважає цю конструкцію порівняльною лише на підставі того, що й суб'єкт, і об'єкт виражені експліцитно й суміщені в одній конструкції. Ця особливість саме і є причиною, що не дає змоги трактувати конструкцію такого типу як метафоричну, оскільки метафора передбачає перенос значення, заміщення прямого найменування словом з переносним значенням і, відповідно, зникнення вихідного найменування. На підтвердження своєї думки зазначена авторка наводить висловлювання Є. Черкасової про те, що порівняння – це "синтаксично членована конструкція", метафора ж – "не конструкція і навіть не слово, а його нова семантична функція" [14, с. 60]. У цьому питанні поділяємо думку Ю. Левіна та В. Григор'єва, які глибше проникли в суть розглядуваного явища, й побачили в ньому **поєднання** двох прийомів в одному – метафори-порівнянні, поєднання синтаксичної роздільності та метафоричного переносу. Схематично таку залежність можна зобразити так: **ОнСр** з експліцитно вираженими об'єктом, суб'єктом та імпліцитною основою порівняння.

Конструкція метафори-порівняння рідко зустрічається в українських художніх текстах. У англійських текстах, зважаючи на аналітичну природу англійської мови, відношення родового відмінка виражає прийменник **of**. О. Мороховський [8, с. 179], І. Арнольд [1, с. 92] вважають подібні синтаксичні структури англійської мови інвертованими епітетами

зі зміщеним смисловим денотатом, вектор дії якого спрямовується від керуючої лексики в словосполученні до керованої, що формально є означенням. На думку І. Арнольд [1, с. 93], перше слово надає словосполученню яскравого метафоричного забарвлення; таке поєднання ця дослідниця вважає двочленною метафорою (спеціальною метафоричною апозитивною конструкцією з перепідпорядкуванням), наприклад: *“In the wide land under a tender lucid sky, a cloud drifting westward amid a pale green sea of heaven, they stood together, children that had erred”* [20, с. 89].

У процесі відтворенні метафори-порівняння засобами англійської мови перекладачі користуються не тільки інвертованим епітетом, а й іншими способами, а саме: іменником у присвійному відмінку або епітетною конструкцією з морфемою **–like**, порівн.: *“Гладжу рукою соболіну шерсть ячменів, шовк колосистої хвилі”* [4, т. 2, с. 302] – *“My hand strokes the sable-like fur of barley ears, the silk of the wave of corn”* [22, с. 114].

Прикладка – один із способів вираження порівняльних відношень. У лінгвістиці має місце думка, що “... прикладка є специфічним видом означення у формі іменника, узгоджуваного з означуваним словом у відмінку і, зазвичай, в числі. Прикладка є назвою уточнювальною, образною, характеризуючою або описовою” [11, с. 205]. О. Потєбня переконливо обґрунтував учення про апозицію, визначив три види атрибутів: власне атрибут, атрибут апозитивний, атрибут предикативний. Наголосимо також, що О. Шахматов називає прикладку апозитивною ознакою, а М. Шапіро [15, с. 19] вважає такий спосіб організації порівняльних зв'язків апозитивним порівнянням і наголошує: оскільки основа порівняння не виражена, хоч і впливає логічно із змісту об'єкта порівняння, таку структуру слід уважати неповним порівнянням.

Порівняльні конструкції, як відомо, використовуються для вираження, підкреслення ознак предметів як таких, що подібні до ознак, залучених до порівняння. У прикладці ж виявляється **тотожність** ознак, наявність ознаки об'єкта у суб'єкті категорично, порівн.: *“Ніч, як куйовда, стояла надворі; мела страшенна хуга, завірюха крутила; ...а в димарі, як голодний звір, ревла та вила відьма-буря, кидаючи у вікна кім'ями снігу – мов хто добивався у хату знадвору”* [7, т. 2, с. 36]; *“Землянка була з присінок, схожих на рів, та хати-льоху”* [7, т. 2, с. 96], *“Вони (годинники) байдуже рахують ваші терпіння й довгими стрілами-пальцями наближають хвилину катастрофи”* [4, т. 2, с. 17]. У другому прикладі категоричність відчуваємо особливо виразно на відміну від трьох інших конструкцій: тут спостерігаємо інверсію компонентів – не “суб'єкт–об'єкт”, згідно з правилом, а навпаки. Щодо категоричності ствердження ознаки, прикладка виявляє подібність між власне нею та присудком речення, вираженого за допомогою порівняння, що має модальне значення категоричності у ствердженні ознаки [5, с. 59]. В. Григор'єв називає такий прийом “метафоричною прикладкою” [3, с. 212], вбачаючи в ній метафору в апозиції з роздільністю компонентів та категоричністю у ствердженні ознаки, І. Шенько – двочленною метафорою, що різниться від порівняння відсутністю лексики подібності. Як наслідок, семантична подібність переростає в ототожнення [16, с. 158]. Зображення порівняльних відношень можна репрезентувати так: **Спр. / непр. відм. – Опр. / непр. відм.** (або, рідше, з інверсією компонентів, що репрезентує додаткове семантико-стилістичне навантаження), де суб'єкт та об'єкт порівняння виражені експліцитно, ад'єктивна основа – імпліцитно. У цій конструкції, як видається, можна простежити наявність семантико-синтаксичного перехідного етапу, що виникає у процесі переходу порівняння в метафору, уподібнення в ототожнення, тому вважаємо можливим назвати таку структуру **метафоричним порівнянням-ототожненням**.

Для англійської мови така конструкція не характерна; її також відносимо до категорії структурно-граматичної реалії. Як спосіб компенсації, в перекладі, зазвичай, використову-

ють розгорнену сполучникову конструкцію, епітетну конструкцію з компонентом **-like** або використовують описовий спосіб: *“The wind-witch roared and howled in the chimney like a hungry beast and threw lumps of snow at the window, which sounded as though somebody were knocking at them, asking to be let in”* [25, с. 322]; *“Such a dugout consisted of a passage that looked more like a plain ditch, and a crypt-like room”* [25, с. 16]; *“It registers your suffering in a detached way, and its long hands bring nearer the moment of disaster”* [22, с. 61]. У другому прикладі репрезентовано конструкцію *“wind-witch”*, що привертає до себе особливу увагу. Така лексема не зафіксована в *A New English Dictionary on Historical Principles* [26]; *Longman Dictionary of Contemporary English* [24], *New Webster’s Dictionary and Thesaurus of the English Language* [27]. Видається, що структура *“wind-witch”* є перекладацьким неологізмом, не зафіксованим у лексикографічних джерелах, а тому це виняток із правила: смисл цієї моделі англомовний читач зрозуміє, очевидно, лише завдяки наявності контексту (простежуємо актуалізацію контекстуального, оказіонального, індивідуально-авторського значення). В останньому прикладі з українського художнього тексту стрілки годинника порівнюються з довгими пальцями. У перекладі не відтворено цього порівняння-ототожнення: воно замінене відповідною полісемантичною лексемою *“hand”*, одне із значень якої – *“стрілка годинника”*, а тому воно не є рівнозначним семантико-стилістичним відповідником прикладки з українського тексту.

Проте й в українському, й в англійському художньому мовленні функціонують прикладки іншого синтаксичного типу, де суб’єкт та об’єкт відділені не дефісом, а комою, що є радше уточненням, а не ототожненням, як у попередньому випадку, наприклад: *“В того Бублика свої міркування: про що йому з тобою, варваром, говорити”* [2, т. 7, с.], *“We had floundered and flopped round a bend, when I saw an islet, a mere grassy hummock of bright green, in the middle of the stream”* [17, с. 18]. В останньому реченні, як бачимо, прикладку ускладнено інвертованим епітетом.

Беручи до уваги всі зауваги стосовно визначення місця прикладки в системі стилістичних засобів, *уважаємо прикладку латентним порівнянням, а не власне порівнянням.*

Більшість дослідників розглядають **прислівникову структуру з *no-*** як один із морфологічних способів вираження порівняльних відношень (І. Кучеренко, Є. Павленко, Т. Туліна, К. Черкасова, М. Шапіро та ін.). Т. Туліна називає таку форму порівняння *“порівняльним прислівником при дієслові”* [12, с. 53], наприклад: *“Тьотя Клава **no-солдатськи** скинула свою голубу парасольку на плече...”* [13, т. 2, с. 241], *“Його **no-дитячому** витрішкувати голубі очі до всіх сяяли привітом...”* [2, т. 7, с.].

У конструкціях цього типу об’єкт порівняння імплікує значення порівняння формами префікса ***no-*** та суфіксів ***-ки, -ому***. Вони легко експлікуються в розгорнену сполучникову конструкцію, порівн.: *Тьотя Клава, як солдат, скинула свою голубу парасольку на плече; Його витрішкувати, як у дитини, голубі очі до всіх сяяли привітом.* У цій конструкції, як і в попередній, порівняння латентне, воно слугує базою для епітетної конструкції. Своєрідне граматичне вираження об’єкта порівняння у функції означення способу дії (в традиційній класифікації – обставини способу дії) в препозиції до дієслова як основи порівняння містить власне латентне, порівняльне значення. Схематично таку конструкцію зобразимо так: **Сн по-О + -ки /-ому Д / Прикм.** з експліцитними суб’єктом, об’єктом та основою порівняння.

Стосовно англійської мови таку форму вираження порівняльних зв’язків також можна вважати структурно-граматичною реалією. У перекладі вона відтворюється або розгорненою сполучниковою конструкцією, або епітетною конструкцією із порівняльною морфемою ***-like***. Дещо рідше простежуємо випадки заміни образу в процесі перекладу: *“Auntie Klava*

placed her pale-blue parasol like a rifle onto her shoulder" [19, с. 50]. Під час перекладу зникає образ, створений прислівником *по-солдатськи*, що імплікує смисл лексеми "рушниця", яку в перекладі експліковано зворотом *like a rifle*, що дещо по-іншому розставляє акценти – з уповного, швидкого руху, передбаченого конструкцією *по-солдатськи*, на предмет, що асоціюється з цим рухом, – *рушницю*. У другому прикладі конструкція *по-дитячому* відтворена епітетною конструкцією з компонентом **–like**, порівн.: "...with **child-like** azure eyes shining affable at everyone..." [18, с. 103].

Прислівникову структуру з префіксом **по-** і суфіксами **–н**, **–ому**, **–ему** (що має в англійській мові відповідник з морфемою **–like** у препозиції до дієслова) вважаємо маргінальним випадком відтворення епітетної конструкції, заснованої на латентному порівнянні.

Спосіб організації порівняльних зв'язків з основою порівняння, вираженою прикметником чи прислівником, що вжиті у формі вищого ступеня порівняння, характерний і для української, і для англійської мов. В українській мові об'єкт порівняння виражений граматичною формою іменника в родовому відмінку, напр.: "*Хліб той – чорніший землі, з остюками...*" [7, т. 2, с. 150]. Беручи до уваги граматичні правила української мови, вважаємо, що така конструкція більш властива російській мові, аніж українській, тому не викликає подиву її нечасте вживання в українських художніх текстах з чітко вираженою розмовною конотацією. Значно частіше зафіксовано сполучникові конструкції з основою порівняння, вираженою прикметником у формі вищого ступеня порівняння в поєднанні із сполучником **ніж**. В англійській мові їй відповідає конструкція із сполучником **than**: "*A тут тихо та сумно, як у болоті; сонно, німо, як серед мертвого царства; а дома – гірше, ніж у неклі*" [7, т. 2, с. 350], "*Why? The average review is more nauseating than cod-liver oil*" [23, с. 276]. У розмовному мовленні сполучники **ніж** та **як** взаємозамінні. Схему конструкції можна зобразити формулою: СД прикм. / присл. у пор. ст. Ор. з експліцитно вираженими суб'єктом, об'єктом та основою порівняння.

Конструкція простого речення, організована одним із дієслів або прикметників, об'єднаних смислом "*виявляти подібність*", досить поширена в обох мовах. Її досліджували насамперед такі вчені, як І. Кучеренко, Є. Павленко, Т. Туліна, М. Шапіро та деякі інші.

У цьому разі такі дієслова або прикметники самі виявляються семантично недостатніми, виконуючи в реченні роль зв'язки в складі складеного іменного присудка. До цієї групи належать дієслова **здаватися, видаватися, нагадувати, подобатися, скидатися на, походити на, виглядати**; прикметники **подібний до, схожий на** в українській мові; **to resemble, to liken to, to look, to seem** в англійській: "*Максимів голос здався цвірінканням горобчика проти страшного бугаєвого реву*" [7, т. 2, с. 135], "*Було в ньому (О. М. – шумі) щось подібне до далекої зливи, до глухого урчання звірів*" [4, т. 2, с. 240], "*Lynch gazed at him. His lip curling in slow scorn till his face resembled a devil's mask*" [20, с. 163], "*He likened her to a pale gold flower upon a slender stem*" [23, с. 377]. Схеми конструкції така: Сн + лекс + О непр. відм. з / без прийм., де суб'єкт та об'єкт порівняння виражені експліцитно, основа – імпліцитно. М. Шапіро називає такі конструкції аналітичними [15, с. 20].

Проведений аналіз дає змогу зробити певні висновки. Оскільки порівняння – це полілексемна структура, то існує широка варіативність у способах вираження порівняльних зв'язків і в українській, і в англійській мовах. Зважаючи на типологічні відмінності, головню через належність мов до різних мовних типів, лексико-граматичні способи вираження порівняльних відношень із відповідними підтипами виявляють і конвергентні, й дивергентні риси. В українській мові можливості лексико-граматичного способу вираження порівняльних зв'язків ширші порівняно з мовою англійською, тому й більшу кількість порівняльних

конструкцій у межах цього типу спостерігаємо в українській мові. Деякі структурні типи порівняльних конструкцій української мови (орудний та родовий порівняльні, метафора-порівняння, прикладка (через дефіс), структура з по-) є підстави кваліфікувати як структурно-граматичні реалії. Утім, вони не створюють непереборних перешкод у процесі перекладу й трансформуються розмаїттям засобів англійської мови. Типи порівняльних конструкцій, що виражені родовим порівняльним, прикладкою та структурою з по-, вважаємо латентними порівняннями, тобто такими, що межують з епітетною конструкцією, метафоричним отождоженням або уточненням та епітетною конструкцією, конструкцією із запереченням – метафорично-порівняльною.

Перспектива дослідження полягає в тому, що доцільно було б на базі чинної системи способів вираження порівнянь в українській мові створити відповідний двомовний словник, у якому подати можливі англійські еквіваленти до українських варіантів на основі прикладів із класичних і сучасних художніх текстів, перекладених англійською мовою.

1. Арнольд И. В. Стилистика современного английского языка // И. Арнольд. – М. : Просвещение, 1990. – 301 с.
2. Гончар О. Зібрання творів: У 7 т. / О. Гончар. – К. : Дніпро, 1987–1988.
3. Григорьев В. П. Поэтика слова / В. Григорьев. – М. : Наука, 1979. – 343 с.
4. Коцюбинський М. Зібрання творів: У 7 т. / М. Коцюбинський. – К. : Наук. думка, 1973–1975.
5. Кучеренко І. К. Порівняльні конструкції мови в світлі граматики / І. Кучеренко. – К. : В-во Київ. ун-ту, 1959. – 106 с.
6. Левин Ю. И. Структура русской метафоры // Уч. зап. ТГУ. – Вып. 181. Труды по знаковым системам II. – Тарту, 1965. – С. 293–299.
7. Мирний Панас. Зібрання творів: У 7 т. / Панас Мирний. – К. : Наук. думка, 1969. – Т. 2.
8. Мороховский А. Н. Стилистика английского языка / А. Мороховский. – К. : Вища шк., 1991. – 272 с.
9. Потебня А. А. Из записок по теории словесности / А. Потебня. – Харьков : Изд-во им. М. А. Потебни, 1905. – 647 с.
10. Потебня А. А. Из записок по русской грамматике. Ч.1-2 / А. Потебня. – М. : Учпедгиз, 1958. – 536 с.
11. Сучасна українська літературна мова / За ред. акад. І. К. Білодіда. – К. : Наук. думка, 1969–1975. – Т. 1-5.
12. Тулина Т. А. О способах эксплицитного и имплицитного выражения сравнения в русском языке // Научные доклады высшей школы. Филологические науки. – 1973. – № 1. – С. 51–62.
13. Хвильовий М. Зібрання творів: У 2 т. / М. Хвильовий. – К. : Дніпро, 1991. – Т. 2. – С. 204–267.
14. Черкасова Е. Т. О метафорическом употреблении слов (на материале произведений Л. Леонова и М. Шолохова) // Исследования по языку советских писателей. – М. : Изд-во АН СССР, 1959. – С. 5–19.
15. Шапіро М. А. Структура сравнений (на материале из романа М. Шолохова “Тихий Дон”) // Уч. зап. Тирасп. пед. ин-та. – Вып. 5. – Кишинев : Гос. Из-во Молдавии, 1958. – С. 3-22.
16. Шенько И. В. К вопросу об отношениях между компаративными тропами // Стилистика романо-германских языков. Материалы семинара. – Л. : Изд-во ЛГПИ им. А. И. Герцена, 1972. – С. 151–165.
17. Conrad J. Heart of Darkness // The Norton Anthology of English Literature. Fifth Edition. Vol. 2 / Ed. by M. H. Abrahams. – New York; London: W. W. Northon & Company, 1986. – P. 1814–1880.
18. Honchar O. The Cathedral / O. Honchar; tr. by Yu. Tkach and I. Rudnytzky. – Washington; Philadelphia; Toronto: St Sophia Religious Association of Ukrainian Catholics, 1989. – 308 p.
19. Khvyliovyi M. Stories from the Ukraine / M. Hvyliovyi; tr. with an introduction by G. Luckyj. – New York, 1960. – 234 p.
20. Joyce J. A Portrait of the Artist as a Young Man. – Wordsworth Classics, 1995. – 196 p.
21. Kotsyubynsky M. Fata Morgana and Other Stories. – Kiev : Dnipro publ., 1987. – 407 p.
22. Kotsyubynsky M. The Birthday Present and other stories / M. Kotsyubynsky; tr. from Ukrainian by A. Mistetsky. – K. : Dnipro publ., 1973. – 226 p.
23. London Jack. Martin Eden / Jack London. – М. : Dnipro publ.,

1960. – 377 p. 24. Longman Dictionary of Contemporary English : In 2 vol. – М. : Русский язык, 1992. 25. Mirny Panas. Do oxen low when mangers are full? / Panas Mirny; tr. by O. Kovalenko. – Kiev : Dnipro publ., 1990. – 330 p. 26. A New English Dictionary on Historical Principles: In 12 vols. – Oxford : Clarendon press, 1888-1928. 27. New Webster's Dictionary and Thesaurus of the English Language. – Danbury, CT : Lexicon Publications, 1993. – 1248 p.

СРАВНЕНИЕ В УКРАИНСКОМ ХУДОЖЕСТВЕННОМ ТЕКСТЕ И ВАРИАНТЫ ЕГО ВОСПРОИЗВЕДЕНИЯ В АНГЛИЙСКОМ ЯЗЫКЕ

Оксана Молчко

*Львовский национальный университет имени Ивана Франко
ул. Университетская, 1, Львов, 79000, Украина
e-mail: oksanamol@yahoo.com*

Исследованы проблемы лексико-грамматических способов выражения поэтического сравнения в украинско-английском сопоставлении. Несмотря на наличие большого количества лексико-грамматических способов выражения сравнения в украинском языке, среди которых выделены и структурно-грамматические реалии, и латентные сравнения, в процессе перевода они находят свои варианты репрезентации в английском языке.

Ключевые слова: сравнительная конструкция, перевод, способ выражения сравнительных отношений.

THE SIMILE IN THE UKRAINIAN LITERARY TEXT AND WAYS OF ITS RENDITION IN ENGLISH

Oksana Molchko

*Ivan Franko National University of Lviv
1, Universytetska St., Lviv, 79000, Ukraine
e-mail: oksanamol@yahoo.com*

The article focuses on the problem of lexical and grammatical means of representing simile in the Ukrainian-English opposition. Ways of expressing simile relations in Ukrainian prove to be more numerous than in English, both structural-connotative realia and latent similes being among them. However, in the process of translation there turn to be no insurmountable obstacles while rendering them into English.

Keywords: simile construction, translation, way of rendering simile relations.

Стаття надійшла до редколегії
11.02.2012 р.

Статтю прийнято до друку
22.06.2012 р.